

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№12

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2025-yil, dekabr.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Abdulkarimova Dinara Rustamxanovna

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Abdulkarimova Dinara Rustamkhanovna

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIK XAVFINI BOSHQARISHI.....	44
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o'g'li	
TURIZM XIZMATLAR BOZORI ISTE'MOLCHILARINI SEGMENTLASH USULI ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA KONSEPSIYASINI ISHLAB CHIQISH.....	48
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
"INNOVATSION AGROTEKNOLOGIYALAR VA "YASHIL IQTISODIYOT" TAMOIYILLARI ASOSIDA G'ALLA YETISHTIRISH BARQARORLIGINI BAHOLASH.....	53
Turayeva Gulizahro	
АНАЛИЗ ЦЕНОБРАЗОВАНИЯ НА ЗЕРНОВЫЕ ПРОДУКТЫ ПО ДАННЫМ МАРКЕТИНГОВЫМ ИСЛЕДОВАНИЯМ (НА ПРИМЕРЕ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ).....	57
Баҳриддинов Жаҳонгирбек Равшанжон ўғли	
KICHIK BIZNES RIVOJINI TA'MINLASHDA BOZOR INFRATUZILMALARINING AHAMIYATI.....	62
G'aniyev Botir Baxtiyorovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINI SAMARALI BOSHQARISH METODOLOGIYASI VA YO'LLARI.....	67
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillaevich	
INNOVASION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOB VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	73
Mustafoev Akbar Mustafo o'g'li	
MAHSULOT DIVERSIFIKATSIYASI VA LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA EKSPORT POTENSIALINI OSHIRISH YO'LLARI.....	78
Maxkamov Ibrayim, Jo'raboyeva Shohida Kamoliddin qizi	
REKLAMA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ROLI.....	83
Abduxalilova Laylo To'xtasinovna, Raxmonqulova Shahrizoda	
SIRKULAR IQTISODIYOTDA YOPIQ SIKL NAZARIYASINING ROLI.....	87
Sodikov Zokir Rustamovich	
YASHIL TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA MOLIYAVIY RAG'BATLAR VA ULARNING NATIJALARI.....	92
Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi	
MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI.....	97
G'aniyev Baydulla Toshmurodovich	
АНАЛИЗ ПОДХОДОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ БАНКОВ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРОДУКТОВ: СРАВНЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ.....	101
Даулетиярова Шахло	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ УЗБЕКИСТАНА.....	109
Кадилова Хадича Тураевна	
XORIY MAMLAKATLARINING IQTISODIYOTNI UGLERODSIZLASHTIRISH STRATEGIYALARI: O'ZBEKISTON UCHUN TAKLIFLAR.....	115
D.X. Pulatov, F.E.Shamsiyev	
O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASI: MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	125
Sattorov Ixtiyor Ochilovich, Karimov Shohruh Yo'ldoshali o'g'li	
HISOB SIYOSATI TARKIBIY TUZILISHI MASALALARI.....	133
Botirova Raximaxon Abdujabbarovna	
QURILISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MOLIYAVIY TAHLILI.....	136
Musayeva Shoirazimovna	

KICHIK SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISH.....	144
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI PORTFELI TAHLILI.....	149
Madraximov Ilxom Kamilovich	
FOYDA SOLIG'INING O'ZIGA XOS MUAMMOLI JIHATLARI.....	154
Zaripov Xusan Baxodirovich	
AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	159
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	163
Jalilov Jamshid G'anijonovich, Safarov Zavqiddin Zokir o'g'li	
MINTAQA SANOAT TARMOG'I RIVOJLANISHINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.....	168
Xayitboev Abror Quvondiqovich	
РОЛЬ СМЕШАННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ (BLENDED FINANCE) В ПОВЫШЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ: УРОКИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН.....	174
Гулмаматова Дурдона Шерали кизи	
KORXONALARDA STRATEGIK BOSHQARUV.....	180
Musayeva Dilnoza Dilshatovna	
BANK TIZIMIDA MARKETING AHAMIYATI VA BANK MARKETINGI.....	184
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN XORJIY KREDIT MABLAG'LARINI JALB KILISH HUQUQIY JIHATLARI.....	189
Qulliyev Anvar Zayniddinovich	
TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA CHAKANA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	194
Alimov Umid O'ktambayevich	
MAHSULOTLARNING RAQAMLI PASPORTI TIZIMINI JORIY ETISH OMILLARI VA TO'SIQLARI.....	200
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
KORXONALARDA FOYDA VA ZARARLARNI TAHLIL QILISHDA INNOVATSION METODLAR AHAMIYATI.....	207
Ernazarov Ortiq Eshnazarovich, Farog'at Xo'jabekova	
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ БЛАГОСОСТОЯНИЕ, А ТАКЖЕ НОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ.....	212
Останов Эгамберди	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA INNOVASION TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYALASH: MOHIYATI VA RIVOJLANISH IMKONIYATLARI.....	218
Xakimova Xulkar Xamidovna	
QORAQALPOG'ISTON VA XORAZM OZIQ-OVQAT SANOATINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI HAMDA UNI YANADA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	224
Tleuov Niyetulla Raxmanovich	
OILAVIY KORXONALARNING IQTISODIY TIZIMDAGI O'RNI.....	230
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna, Rustamova Zarina Rustamovna	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEXANIZMLARI.....	234
Sadikov Shoxrux Shuxratovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARNING AHAMIYATI.....	238
Asenbaeva Aydaygul Edenbaevna	
BARQARORLIK VA YASHIL MENEJMENT: ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR VA AMALIY AHAMIYATI.....	242
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi	

HUDUDLARNING IQTISODIY SALOHİYATINI INNAVATSION-INVESTITSION BOSHQARISH STRATEGIYASI VA MEXANIZMI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	247
Maqsudova Malohatxon Maqsudovna, Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BYUDJETINI 2026-YILGI SOLIQ SIYOSATINING TAHLILI VA XALQARO SOLISHTIRMA YONDASHUVI	251
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	256
Mamataliyeva Dilnoza Raxmonovna	
TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA INVESTITSİYALAR SHAKLLANISHI VA ULARNI SAMARALI BOSHQARISH YO'NALISHLARI	259
To'rayev Jasurali To'rayevich	
O'ZBEKISTONDA SAVDO TASHKILOTLARINING FAOLIYATI VA RIVOJLANISH HOLATI	264
B. Sulaymonov	
NAMANGAN VILOYATIDA "YASHIL IQTISODIYOT" MODELIGA O'TISH JARAYONIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLLIGI	270
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	274
Xoshimov Pazliddin Zuxurovich	
KICHIK BIZNES ORQALI ISH O'RINLARINI YARATISH STRATEGIYALARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA	278
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
MAMLAKATIMIZDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	283
Quryozov Sardorbek Sharifboevich	
РАЗРАБОТКА И ПРИОРИТИЗАЦИЯ КЛЮЧЕВЫХ ИНДИКАТОРОВ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЛЯ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАНЕЛИ МОНИТОРИНГА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БОЛЬНИЦ: ЭКСПЕРТНАЯ ОЦЕНКА СО СТОРОНЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ МЕДУЧРЕЖДЕНИЙ	290
Шухратов Мамуржон Шухрат угли	
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYAT ORGANLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	297
Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li	
BANK TIZIMINING BARQAROR MOLIIYAVIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH VOSITALARI	303
Sadikov Iskandar Gayratovich	
ЗЕЛЕНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ В ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	308
Халиков С. Х.	
HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNI ROLI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORALARI	313
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
ИСТОРИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС СТАНОВЛЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	317
Мажидова Фарангиз Фуркатзода	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	321
Isakov Oybek Jamoliddinovich	
NORASMIY KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINING FERMER XO'JALIKLARI YETISHTIRGAN MAHSULOT MIQDORIGA TA'SIRINI BAHOLASH	325
Ismoilov Azamat	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA FOIZ RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI	332
Seitnazarov Daniyar Baxadirovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SUT VA SUT MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLOVCHI KORXONALAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	341
Normuradov Nurbek Sunatilloevich	
"AYOL RAHBARLAR: RAHBARLIK SALOHİYATI VA ISH JOYIDA TENGLIK" FRANSIYA DAVLATI TAJRIBASI ASOSIDA	346
Abduraxmonova Feruzabonu	

QISHLOQ XO'JALIGIDAGI KLASSTERLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.....	352
Dildora Yuldasheva	
TIJORAT BANKLARINING DEPOZIT BAZASINING YETARLILIGINI TA'MINLASH YO'LLARI	359
I.J. Isakov	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA IQTISODIY DIAGNOSTIKA O'TKAZISHNING XORIJ TAJRIBASI	363
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich, Axmedov Oybek Turg'unpulatovich	
INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISH YO'LLARI.....	369
Egamberdiyeva Dilorom Botir qizi, Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
"KREATIV IQTISODIYOT" HAMDA "TURIZM" TUSHUNCHALARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	374
Abdurasulov Shovqiddin Erkin o'g'li	
THE STRATEGIC ROLE OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE NATIONAL ECONOMY AND DEVELOPMENT FACTORS.....	380
Rakhimov Bakhromjon Ibroximovich	
INVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	386
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
GLOBAL INCOME INEQUALITY IN 2024: CAUSES, PATTERNS, AND CONSEQUENCES.....	393
Ilxomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
ТОРГОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СВОБОДНО ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	401
Шарифходжаев Шавкат Окилович, Ачилова Ширин Шавкат кизи	
O'ZBEKISTON KON-METALLURGIYA SANOATI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HOZIRGI HOLATI	407
Ergashov Botirjon Ergashovich	
PENSIYA JAMG'ARMASIDA DAVLAT BUDJETI TRANSFERTLARI ULUSHI HAMDA UNING XORIJ TAJRIBASI	415
Sherjonov Doniyor Saparbayevich	
O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARINI QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAN FOYDALANIB MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	419
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I BO'YICHA FIRIBGARLIKLAR: MEXANIZMLARI, SABABLARI VA ULARNI OLDINI OLIISH YO'LLARI.....	425
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA QISHLOQ XO'JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	431
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	
TURIZM SOHASINING IJTIMOIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).....	435
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
SANOATDA IQTISODIY MOLIYAVIY HISSOBOTLAR XALQARO STANDARTLARINI RAQOBATBARDOSH KORPORATIV STRATEGIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA QO'LLASH.....	442
Turaboev Ibroxim Ismoil o'g'li	
ФОНДИРОВАНИЕ И СТРАХОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ АПК: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ	447
Дурманов Акмал Шаймарданович	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI RIVOJLANISHINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	456
Atajanova Guli Maxsudbekovna	

PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARI RIVOJLANISHINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI

Atajanova Guli Maxsudbekovna

Urganch Ranch texnologiya universiteti Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: atajanovaguli28@gmail.com

ORCID: 0009-0004-0576-4082

Annotatsiya. Maqolada Xorazm viloyatidagi paxta-to'qimachilik klasterlarining samaradorligi statistik ko'rsatkichlar asosida tahlil qilingan. Tadqiqotda ishlab chiqarish hajmi, eksport salohiyati, resurslardan foydalanish samaradorligi, investitsion faollik hamda hududiy iqtisodiy integratsiya mezonlari asosiy baholash omillari sifatida qo'llanilgan. Shuningdek, so'nggi yillarda viloyatda to'qimachilik va tikuv-trikotaj mahsulotlari ishlab chiqarish dinamikasi o'rganildi. Statistik tahlil klasterlarning rivojlanish sur'atlarini yoritib bergan bo'lsa, ekonometrik modellar ishlab chiqarish va eksport prognozlarini shakllantirish imkonini yaratdi. Natijalar klasterlarning nafaqat ishlab chiqarish samaradorligi, balki hududiy barqarorlik va milliy iqtisodiyot integratsiyasida ham muhim o'rin tutishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: paxta-to'qimachilik klasterlari, samaradorlik, statistik ko'rsatkichlar, ekonometrik modellashirish, eksport, hududiy integratsiya.

Abstract. The article analyzes the efficiency of cotton-textile clusters in the Khorezm region based on statistical indicators. Production volume, export potential, resource utilization efficiency, investment performance, and regional economic integration were used as key assessment criteria. The study also examines recent trends in textile and garment production in the region. Statistical analysis revealed the development dynamics of the clusters, while econometric modeling enabled the formation of production and export forecasts. The findings indicate that cotton-textile clusters play a significant role not only in improving production efficiency but also in strengthening regional stability and integration into the national economy.

Key words: cotton-textile clusters, efficiency, statistical indicators, econometric modeling, export, regional integration.

Аннотация. В статье проведён анализ эффективности хлопково-текстильных кластеров Хорезмской области на основе статистических показателей. В качестве ключевых факторов оценки использованы объёмы производства, экспортный потенциал, эффективность использования ресурсов, инвестиционная активность и уровень региональной экономической интеграции. Кроме того, изучена динамика производства текстильной и швейно-трикотажной продукции в регионе за последние годы. Статистический анализ позволил выявить темпы развития кластеров, а эконометрические модели – сформировать прогнозы по производству и экспорту. Результаты показывают, что кластеры играют важную роль не только в повышении производственной эффективности, но и в обеспечении региональной устойчивости и интеграции в национальную экономику.

Ключевые слова: хлопково-текстильные кластеры, эффективность, статистические показатели, эконометрическое моделирование, экспорт, региональная интеграция.

KIRISH

Paxta va unga bog'liq mahsulotlarga bo'lgan jahon talabi doimiy bo'lib, yaxshi hosil olish uchun zamonaviy qishloq xo'jaligi texnologiyalarini joriy etishga undadi. Paxta-to'qimachilik sanoati Xorazm viloyatining hududiy iqtisodiy rivojlanishida strategik ahamiyat kasb etadigan asosiy tarmoqlardan biri hisoblanadi. Ushbu soha nafaqat xomashyo yetishtirish va tayyor mahsulot ishlab chiqarish jarayonlarini, balki eksport salohiyati, investitsion oqimlar va resurslardan foydalanish samaradorligini ham o'zida mujassamlashtiradi. Viloyatdagi klasterlar faoliyati iqtisodiy diversifikatsiya, yangi ish o'rinlari yaratish va hududiy integratsiya jarayonlarida hal qiluvchi rol o'ynamoqda.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston – 2030" strategiyasida paxta-to'qimachilik sanoati iqtisodiyotning "drayver" tarmoqlaridan biri sifatida belgilangan. Mazkur strategiyada ip-kalava mahsulotlarini 100 foizgacha qayta ishlash, shuningdek ichki va tashqi bozorda yuqori sifatli mato va tayyor mahsulotlarga bo'lgan talabni qondirish maqsadida 400 ming tonna sun'iy va aralash tolalar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish vazifalari ilgari surilgan. Ushbu maqsadlar paxta-to'qimachilik klasterlari samaradorligini oshirish, hududiy sanoat salohiyatini to'liq ishga solish hamda iqtisodiy integratsiyani chuqurlashtirish zarurligini yaqqol ko'rsatib bermoqda [1].

So'nggi yillarda paxta-to'qimachilik klasterlari ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, qayta ishlash sanoatini rivojlantirish va tayyor mahsulot eksportini oshirishga qaratilgan strategik chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Xususan, yangi texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish liniyalarini modernizatsiya qilish, xorijiy bozorlar bilan iqtisodiy aloqalarni kuchaytirish va investitsiyalarni jalb etish orqali tarmoqning iqtisodiy samaradorligi sezilarli darajada ortmoqda.

Bu jarayonlar nafaqat viloyat iqtisodiyotida barqaror o'sishni ta'minlash, balki milliy iqtisodiyotning global bozorga integratsiya darajasini oshirishga ham xizmat qilmoqda. Shu jihatdan, paxta-to'qimachilik klasterlarining samaradorligini ilmiy asoslangan yondashuvlar orqali baholash va iqtisodiy rivojlanish strategiyalarini belgilash bugungi kunda dolzarb vazifalardan biridir [2]. Statistik ko'rsatkichlar asosida amalga oshirilgan empirik tahlillar va ekonometrik modellashirish metodlari bu jarayonning kompleks mohiyatini ochib berish, istiqboldagi prognozlarni shakllantirish va optimal boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun muhim ilmiy asos vazifasini bajaradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, R. Akhmedova [3] o'z ilmiy ishida paxta-to'qimachilik klasterlarining ishlab chiqarish hajmlarini kengaytirish, eksport salohiyatini oshirish va hududiy iqtisodiy integratsiyani rivojlantirishdagi muhim rolini alohida ta'kidlaydi. J. Babadjanov [4] esa klasterlarning milliy iqtisodiyotdagi o'rni, ularning sanoat siyosati bilan uyg'unlashuvi va samaradorlik darajasini tahlil etadi. Shuningdek, T. Kholikova [5] klasterlar faoliyatini baholashda ko'p omilli ekonometrik modellar qo'llanishi samaradorlikni chuqur tahlil qilish va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlarini prognozlash imkonini berishini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda paxta-to'qimachilik klasterlari samaradorligi statistik ko'rsatkichlar tahlili va ekonometrik modellarning afzalliklari asosida solishtirilib baholandi. Shuningdek, to'qimachilik mahsulotlari va kiyim ishlab chiqarish hajmlarining o'zgarish dinamikasi bo'yicha tendension tahlil amalga oshirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Paxta-to'qimachilik klasterlari samaradorligi – bu klasterlar ichidagi ishlab chiqarish korxonalari, resurslar, logistika va bozor mexanizmlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik orqali ishlab chiqarish hajmi, sifat, eksport salohiyati va iqtisodiy foydalilikni maksimal darajada ta'minlash sifatida tushuniladi.

Samaradorlikni aniqlashda ishlab chiqarish hajmi va sifati, eksport salohiyati hamda iqtisodiy foydalilik asosiy mezon sifatida baholanadi. Bunday yondashuv klasterlarning nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini, balki ularning hududiy iqtisodiy rivojlanishga qo'shgan hissasini ham ko'rsatadi.

1-jadval. Paxta-to'qimachilik klasterlari samaradorligini baholash mezonlari

Samaradorlik mezonlari	Ko'rsatkichlar
Ishlab chiqarish samaradorligi	Paxta tolasi va tayyor mahsulotlarning ishlab chiqarish hajmi, ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasi
Eksport salohiyati	Tayyor mahsulot va paxta matolarini xorij bozorlariga yetkazish qobiliyati va eksport hajmi
Resurslardan foydalanish samaradorligi	Xomashyo, mehnat resurslari va investitsiyalarni optimal ishlatish
Investitsiya samaradorligi	Yangi texnologiyalar, ishlab chiqarish liniyalari va qayta ishlash sanoatiga jalb qilingan investitsiyalarning tarmoq samaradorligiga ta'siri
Hududiy iqtisodiy integratsiya	Klasterlar viloyat va milliy iqtisodiyot bilan uzviy bog'langanligi, hududiy diversifikatsiya va barqaror o'sish darajasiga ta'siri

Ishlab chiqarish samaradorligi – bu mezon klasterlarda ishlab chiqarilayotgan paxta tolasi va tayyor mahsulot hajmlari hamda mavjud ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasi orqali aniqlanadi. Mazkur ko'rsatkich ishlab chiqarish jarayonlarida resurslardan qay darajada oqilona foydalanilayotganini, mahsulot tannarxi va sifatining o'zgarishini hamda texnologik jarayonlarning takomillashuvini baholash imkonini beradi.

Eksport salohiyati – klasterlarning xalqaro bozorlarga chiqish qobiliyati va eksport hajmlarini ifodalaydi. Bu mezon tayyor mahsulot va paxta matolarining xorijiy bozorlarga yetkazilishi, mahsulot sifati, narx raqobatbardoshligi hamda eksport geografiyasining kengayishi orqali baholanadi. Eksport salohiyatining yuqoriligi klasterlarning milliy iqtisodiyotga qo'shayotgan ulushini oshiradi va tashqi savdo balansini mustahkamlaydi.

Resurslardan foydalanish samaradorligi – ishlab chiqarish jarayonida xomashyo, mehnat resurslari va jalb qilingan investitsiyalardan oqilona foydalanish darajasini ko'rsatadi. Ushbu mezon resurslarning isrof bo'lmashligini, energiya hamda moddiy-texnika bazasidan samarali foydalanishni, shuningdek mehnat unumdorligi va kapital qo'yilmalarning qaytishini aniqlash imkonini beradi.

Investitsiya samaradorligi – klasterlarga jalb qilingan investitsiyalar, ularning texnologik yangilanish, ishlab chiqarish liniyalarini kengaytirish, innovatsion uskunalarni joriy etish va qayta ishlash sanoatini rivojlantirishdagi o'rnini baholaydi. Bu ko'rsatkich investitsiyalar samaradorligi va ular orqali hosil bo'ladigan qo'shimcha iqtisodiy foydani tahlil qilishga xizmat qiladi.

Hududiy iqtisodiy integratsiya – klasterlarning viloyat iqtisodiyoti va milliy ishlab chiqarish tizimi bilan uzviy bog'liqligini ifodalaydi. Bu mezon klasterlarning hududiy diversifikatsiya jarayonlaridagi o'rni, boshqa tarmoqlar bilan kooperatsiyasi, yangi ish o'rinlari yaratishdagi samarasi hamda barqaror hududiy iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasi orqali aniqlanadi [6–9].

2025-yil yanvar-mart oylarida Xorazm viloyatidan xorijga 11,3 mln AQSH dollarlik to'qimachilik mahsulotlari eksport qilingan. Ushbu ko'rsatkich viloyat umumiy eksportining 11,5 % ini tashkil etib, o'tgan yilning mos davriga nisbatan 5,5 % ga kamaygan. Eksport tarkibida paxta matolari 45,0 % va tayyor to'qimachilik mahsulotlari 26,0 % ulush bilan yetakchi bo'lib, bu viloyat to'qimachilik sanoatining diversifikatsiya jarayonining bosqichma-bosqich kuchayib borayotganini ko'rsatadi.

Shuningdek, viloyat sanoatida ishlab chiqarish hajmlarining sezilarli o'sishi kuzatilmoqda. 2024-yilning yanvar-noyabr oylarida yirik sanoat korxonalari tomonidan 95,8 ming tonna paxta tolasi ishlab chiqarilgan bo'lib, bu 2023-yilning mos davriga nisbatan 108,9 % o'sish demakdir. Statistik dinamikaga ko'ra, 2022-2024-yillarda ishlab chiqarish hajmining o'sish sur'atlari mos ravishda 97,8 %, 126,5 % va 108,9 % ni tashkil qilgan. Ushbu raqamlar paxta-to'qimachilik klasterlarining ishlab chiqarish quvvatlari bosqichma-bosqich kengayib borayotganini, lekin o'sish sur'atlarining davriy farqlanishi sohada barqarorlashtiruvchi mexanizmlarning zarurligini ko'rsatadi [10].

Eksport salohiyati ko'rsatkichlari tayyor mahsulot va paxta matolarining xorijiy bozorlardagi ulushini, eksport hajmining o'sish sur'atlarini hamda klasterlarning xalqaro raqobatbardoshligini baholash imkonini beradi. Shu bilan birga, resurslardan foydalanish samaradorligini o'lchovchi ko'rsatkichlar xomashyo, mehnat resurslari va investitsiyalarni optimal taqsimlash darajasini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Investitsiya samaradorligini baholashda yangi texnologiyalar, ishlab chiqarish liniyalari va qayta ishlash sanoatiga jalb etilgan investitsiyalarning ishlab chiqarish va eksport hajmiga ta'siri tahlil qilinadi. Hududiy iqtisodiy integratsiya ko'rsatkichlari esa klasterlarning viloyat va milliy iqtisodiyot bilan uzviy bog'liqligi, hududiy diversifikatsiya darajasi hamda barqaror iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasini aks ettiradi.

Umuman olganda, statistik ko'rsatkichlar klasterlarning ishlab chiqarish, moliyaviy va tashqi iqtisodiy faoliyatini ob'ektiv baholash bilan birga, ularning samaradorligini oshirish omollarini aniqlash hamda ekonometrik modellar qurish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar bazasini shakllantiradi.

Paxta-to'qimachilik klasterlari samaradorligini aniqlashda ishlab chiqarish hajmlarini ifodalovchi statistik ma'lumotlardan foydalanish zarur. Jumladan, to'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi (mlrd so'm) klaster faoliyatining xomashyo bazasidan tayyor mahsulotgacha bo'lgan bosqichlarda yaratilgan qo'shimcha qiymat darajasini ko'rsatadi. Ushbu ko'rsatkichning o'sishi ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanilayotganini, yangi texnologiyalar joriy etilganini hamda ichki va tashqi bozorlarga raqobatbardosh mahsulot yetkazib berilayotganini anglatadi. Shuningdek, kiyim ishlab chiqarish hajmi (mlrd so'm) klasterning yuqori qayta ishlash bosqichida shakllanadigan iqtisodiy samaradorlikni aks ettiradi. Bu ko'rsatkichning barqaror o'sishi nafaqat ichki bozor ehtiyojlarini qondirish, balki eksport salohiyatini kengaytirish orqali hududiy iqtisodiy o'sishga bevosita ta'sir qiladi.

2-jadval. 2010-2024-yillarda Xorazm viloyatida to'qimachilik va kiyim ishlab chiqarish hajmining dinamikasi

Yillar	To'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish (mlrd. so'm)	Kiyim ishlab chiqarish (mlrd. so'm)
2010	153,7	3,0
2011	208,4	4,1
2012	248,0	4,9
2013	317,2	6,2
2014	469,7	9,2
2015	639,7	12,6
2016	699,6	13,8
2017	1007,2	36,1
2018	1568,5	59,1
2019	1677,2	21,5
2020	2056,2	63,3
2021	3072,3	95,0
2022	3782,2	103,7
2023	4096,9	148,0
2024	5417,8	392,4
2024/2010 nisbat, barobar	35,24	129,69

Yuqoridagi ikki ko'rsatkich asosida paxta-to'qimachilik klasterlari samaradorligini statistik jihatdan baholash va dinamik o'zgarishlarini tahlil qilish imkoniyati yuzaga keladi [10, 11].

2010-2024-yillar davrida Xorazm viloyatida paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyati sezilarli miqyosda kengaydi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, to'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 2010-yildagi 153,7 mlrd so'mdan 2024-yilda 5 417,8 mlrd so'mgacha ortib, 35,24 baravarga yaqin o'sishni namoyon etdi. Xuddi shuningdek, kiyim ishlab chiqarish hajmi 2010-yilda atigi 3,0 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda 392,4 mlrd so'mga yetib, 129,69 martadan ortiq o'sishga erishgan. Bu ko'rsatkichlar klasterlarning hududiy iqtisodiyotdagi rolini kuchaytirganini, ishlab chiqarish quvvatlarining bosqichma-bosqich kengayib borayotganini va yangi bozor imkoniyatlaridan foydalanilayotganini ko'rsatadi.

Statistik tahlil natijalariga ko'ra, to'qimachilik ishlab chiqarish hajmlarining o'rtacha qiymati 1 694,3 mlrd so'mni, dispersiyasi yuqori bo'lib, standart og'ishi 1 621,3 mlrd so'mni tashkil etdi. Bu o'sish sur'atlarining dinamik va keskin tebranishlar bilan kechganini ko'rsatadi. Kiyim ishlab chiqarish hajmlarining o'rtacha qiymati 64,8 mlrd so'm, standart og'ishi esa 100,8 mlrd so'mni tashkil etdi. Bu esa ushbu segmentning bozor talablariga va investitsion jarayonlarga nisbatan juda sezgir ekanini anglatadi. Statistik ko'rsatkichlardagi yuqori og'ishlar klaster faoliyatining tashqi va ichki omillarga, xususan xomashyo bazasi, texnologik yangilanishlar va eksport talabiga bevosita bog'liqligini ifodalaydi.

Tendensiyalar tahlil shuni ko'rsatadiki, 2010-2016-yillar mobaynida ishlab chiqarish hajmlari asta-sekin o'sib borgan bo'lsa, 2017-yildan boshlab keskin burilish davri kuzatilgan. Xususan, 2017-2021-yillar oralig'ida to'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi deyarli 3 baravardan ortiq oshgan, 2021-2024-yillarda esa o'sish sur'atlari yanada jadallashib, tarmoqda barqaror yuqori dinamaning shakllanishiga xizmat qilgan. Kiyim ishlab chiqarish segmentida esa ayrim yillarda (masalan, 2019-yilda) qisqa muddatli pasayishlar kuzatilgan bo'lsa-da, umumiy tendensiya keskin o'sishga yo'naltirilgan bo'lib, sohada mahsulot diversifikatsiyasi va qo'shimcha qiymat yaratish imkoniyatlari kengayib borgan.

Umuman olganda, statistik va tendensiyalar tahlillar shuni tasdiqlaydiki, Xorazm viloyatidagi paxta-to'qimachilik klasterlari iqtisodiy samaradorlik, ishlab chiqarish hajmlari va eksport salohiyatini oshirish orqali nafaqat hududiy, balki milliy iqtisodiyot uchun ham muhim drayver sifatida shakllanmoqda. Shu jarayonda statistik ko'rsatkichlar klasterlarning intensiv rivojlanishini tasdiqlaydi, tendensiyalar esa uzoq muddatda barqaror o'sish va iqtisodiy integratsiyaning mustahkamlanishini prognoz qilish imkonini beradi.

Paxta-to'qimachilik klasterlarini rivojlantirish va ularning samaradorligini baholash jarayonida ekonometrik modellar alohida o'rin tutadi. Mazkur yondashuv klasterlarning ishlab chiqarish hajmi, eksport salohiyati, resurslardan foydalanish samaradorligi va investitsion jarayonlarni chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Ekonometrik modellardan foydalanish orqali nafaqat mavjud holat baholanadi, balki kelgusidagi rivojlanish istiqbollari ham prognoz qilinadi. Quyidagi 3-jadvalda paxta-to'qimachilik klasterlari samaradorligini oshirishda

qo'llaniladigan asosiy ekonometrik modellar, ularning ilmiy afzalliklari hamda kutilayotgan natijalar tizimli ravishda yoritilgan bo'lib, bu holat klasterlar faoliyatini kompleks baholash va strategik qarorlar qabul qilish uchun ilmiy asos yaratadi.

3-jadval. Paxta-to'qimachilik klasterlarining samaradorligini oshirishda qo'llaniladigan ekonometrik modellar

Ekonometrik model	Ilmiy afzalligi	Kutilayotgan natijalar
Oddiy va ko'p o'zgaruvchili regressiya	Klasterlarning ishlab chiqarish va eksport ko'rsatkichlariga investitsiya, mehnat va xomashyo omillarining ta'sirini kvantifikatsiya qilish imkonini beradi	Har bir omilning klaster samaradorligiga hisssasi aniqlanadi va resurslardan optimal foydalanish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi
Dinamik regressiya / vaqt qatori modellari	Ishlab chiqarish hajmi va eksport sur'atlarining vaqt bo'yicha o'zgarishini prognozlash imkonini beradi	Kelgusidagi ishlab chiqarish quvvatlari va eksport salohiyati rejalashtiriladi, barqaror o'sish mexanizmlari shakllantiriladi
Panel ma'lumotlar modellar	Turli korxonalar va hududlar bo'yicha ko'p o'lchovli ma'lumotlarni tahlil qilish va hududiy farqlarni hisobga olish imkonini beradi	Hududiy diversifikatsiya va klasterlarning integratsiya darajasi baholanadi, samaradorlikni oshirish strategiyalari ishlab chiqiladi
Ko'p omilli regressiya modellari	Ishlab chiqarish samaradorligi va eksport salohiyatini belgilovchi turli ichki va tashqi omillarni bir vaqtning o'zida tahlil qilish imkonini beradi	Strategik qarorlar qabul qilish uchun asos bo'lib, investitsiya va resurslarni optimal taqsimlash hamda barqaror o'sishni ta'minlash imkonini beradi

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, har bir model klasterlar samaradorligini turli jihatdan baholash imkonini beradi. Oddiy regressiya modellari har bir omilning samaradorlikka hissasini aniqlashda qo'llanilsa, dinamik va vaqt qatori modellari ishlab chiqarish va eksport sur'atlarini prognozlash imkonini beradi. Panel ma'lumotlar modellar hududiy farqlarni inobatga oladi, ko'p omilli va struktural regressiya modellari esa ichki va tashqi omillarni bir vaqtning o'zida tahlil qilish orqali strategik qarorlar qabul qilish uchun asos yaratadi. Shu tarzda, ekonometrik yondashuv klasterlar rivojini optimallashtirish va hududiy iqtisodiy integratsiyani mustahkamlash imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqotlar paxta-to'qimachilik klasterlarining hududiy iqtisodiy rivojlanishdagi strategik ahamiyatini yaqqol ko'rsatdi. Tahlillar shuni tasdiqlaydiki, klasterlash jarayoni ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, eksport imkoniyatlarini kengaytirish va resurslardan oqilona foydalanishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, klasterlarning rivojlanish tendensiyalarini chuqur o'rganish va ularning hududiy iqtisodiyotga qo'shayotgan hissasini baholashda ekonometrik modellardan foydalanish muhim metodologik vosita sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuv klaster faoliyatidagi muhim omillarni aniqlash, o'zaro bog'liqliklarni ochib berish hamda kelgusidagi prognozlarni ilmiy asosda shakllantirish imkonini beradi.

Natijalar asosida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin: ishlab chiqarish zanjiridagi barcha bosqichlarni zamonaviy boshqaruv mexanizmlari orqali muvofiqlashtirish, tashqi bozorlar uchun yuqori qo'shimcha qiymatga ega tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish, investitsiya muhitini yaxshilash orqali ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish hamda resurslardan samarali foydalanish orqali ekologik barqarorlikni ta'minlash lozim. Bundan tashqari, kichik va o'rta ishlab chiqaruvchilarni klaster tizimiga keng jalb etish hududiy iqtisodiy muvozanatni saqlash va yangi ish o'rinlari yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, paxta-to'qimachilik klasterlarini rivojlantirish nafaqat sanoat tarmog'ini modernizatsiya qilish, balki hududlarda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu jarayonda ekonometrik modellar qurish va ularni amaliyotga joriy etish klasterlarning samaradorligini ilmiy asosda baholash, kelajakdagi rivojlanish strategiyasini belgilash va kompleks boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur shart hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PF-158-son "O'zbekiston-2030" strategiyasi to'g'risida Farmon. 11-sentabr 2023. <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>
- Juraev F.D. (2021). Problems of informatization of management of agricultural industry and modeling of agriconomic system in a market economy. The American Journal of Applied Sciences, 3(02), 49-54.
- Akhmedova R. (2024). Economic efficiency analysis of textile clusters: In case of Uzbekistan. Asian Journal of Technology & Management Research (AJTMR), 14(1), 8-12.

4. Babadjanov J., & Petrick M. (2023). Uzbekistan's cotton clusters in the context of the industrial policy debate. *Eurasian Geography and Economics*, 66(3), 354-383. <https://doi.org/10.1080/15387216.2023.2267093>
5. Khalikov T., & Ga L. (2023). Ways to increase the economic efficiency of production processes in cotton and textile clusters. *American Journal of Economics and Business Management*, 8(3), 1007-1012. <https://doi.org/10.31150/ajebm.v8i3.336>
6. Chen F., Ahmad S., Jiang G., & Chen J. (2023). Factors affecting textiles products exports of major producers: A gravity model approach. *SAGE Open*, 13(4). <https://doi.org/10.1177/21582440231213688>
7. Rahman M.M. (2023). Textile export nexus in Bangladesh: An econometric exploration. Preprints, 2023091884. <https://doi.org/10.20944/preprints202309.1884.v1>
8. Yadav A.K., & Chattopadhyay U. (2024). Determinants of India's cotton export performance: An empirical analysis. *International Economics*, 179, 100521. <https://doi.org/10.1016/j.inteco.2024.100521>
9. Bhuyan M.I., & Oh K.Y. (2021). Exports and inequality: Evidence from the highly concentrated textile and garment sector of Bangladesh. *Journal of South Asian Development*, 16, 293-309.
10. Xorazm viloyati statistika boshqarmasi. Rasmiy statistika: Sanoat. <https://xorazmstat.uz/uz/rasmiy-statistika/industry-2>
11. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Rasmiy statistika portali. <https://stat.uz/uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
